

М. С. Ногайбаева

ОРТАҒАСЫРЛЫҚ МОҒОЛСТАН МЕМЛЕКЕТІНІҢ ЭТНОСАЯСИ ТАРИХЫНЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ ТУРАЛЫ

Қазіргі таңда отандық тарих ғылымында ортағасырлар дәуірінің жекелеген мәселелерін тереңірек зерттеу қажеттігі туып отыр. Себебі бұл бағыттағы зерттеулер тұтас үрдістердің сипаты мен бағыты туралы нақтырақ тұжырым жасауға мүмкіндік береді. Мәселен, ортағасырлық Моғолстан мемлекетінің этносаяси тарихының мәселелері жалпы зерттелген тақырыптар қатарына жатады. Дегенмен аталған мәселенің жекелеген тұстары әлі де болса толығырақ қарастыруды талап етеді. Мәселен, Моғолстан халқының негізін құраған тайпалар туралы ортағасырлық жазба деректерде «бекшік» деген атаумен кездесетін тайпа туралы мәліметтер көптеп келтіріледі. Ортағасырлық деректерде бұл атаудың жиі кездесуі аталған тайпаның мемлекеттің саяси өмірінде беделді орындардың бірін иеленгендігін дәлелдей түседі. Себебі әртүрлі ортағасырлық мемлекеттер, соның ішінде Моғолстанның этникалық құрамы туралы азды-көпті мәліметтер беретін жазба дерек авторларының бекшіктерді атап көрсетуінің өзі көп нәрсені аңғартса керек. Бұлай дейгіміз, негізгі мақсаты болмағандықтан, ортағасырлық авторлар ру-тайпаларға қатысты мәліметтерді осы тайпадан шыққан беделді бір өмірдің немесе сол тайпаның мемлекет өміріндегі бетбеделіне байланысты ғана атап өтетіндігі белгілі жайт.

Көптеген зерттеушілер жазба деректерде жиі аталатын бекшіктерді қаңлылармен теңдестіреді және олар Моғолстан мемлекетінде белгілі бір аймақты құраған ықпалды ру-тайпалардың бірі деп есептейді. Ал, ендігі тұста ежелден қалыптасқан тайпа ретінде белгілі қаңлылар нәліктен Моғолстанда кейде бекшік деген атаумен аталды деген сұраққа жауап беріп көрейік.

Деректерге қарағанда алғашқы моғол ханы Тоғылық-Темір хан дулаттардың өмірі Болатшының көмегімен Моғолстан ханы деп жариялағаннан кейін көп ұзамай Мәуереннахрға басып кіреді. Жергілікті ықпалды ру-тайпа көсемдері Тоғылық-Темір ханның Шағатай ұрпағы ретінде бұрынғы Шағатай ұлысы аумағына толық билік жүргізуге деген құлшынысын барынша қолдайды. Тіпті, олар ханның сыртқы саясатын Мәуереннахр өлкесін жаулап алуға бағыттады десек те болады.

Себебі осы кезеңде Мәуереннахр өлкесі де бір-біріне тәуелсіз, бірнеше дербес иеліктерге бөлініп кеткен еді. Мәселен XIV ғасырдың 50-60-шы жылдарында Ходжент және оның аймағы жалайырлардың, Шахриябз (Кеш) аймағы барластардың, Бұхара садрлардың діни иеліктері болып саналды. Ал әмір Қазағанның (1346/47 – 1358 жж.) иелігі негізінен Балх аймағын ғана қамтыған. Ал, оның 1358 жылы өлтірілуі дулат өмірлеріне Шағатай ханның ұрпағы Тоғылық Темір билігін Мәуереннахр аймағына да орнатуға мүмкіндік туғызды.

Осылайша 1360-жылы Тоғылық Темір жоғарыда аталған Моғолстан өлкесіндегі ірі дербес иеліктердің билеушілері Қамар ад Дин дулат, Қажы бек аркинут және т.б. басын қосып, Мәуереннахрға жорыққа атанады. Мұхаммед Хайдар Дулати өз еңбегінде «Зафар-намә» атты ортағасырлық шығармалардан үзінділер берген. Егер осы мәліметтерге сүйенсек, Тоғылық Темір хан Ташкент қаласындағы Ходжент өзенінің маңында Чана бұлақ (Жаңа бұлақ – авт.) деген жерде өмірлер мен бектердің кеңесін өткізді. Кеңесе келе өмірлер керейт тайпасынан Ұлық Токтемірді, арканут тайпасынан Қажыбекты, қаңлы тайпасынан Бекжакті алғы шепке жіберуді ұйғарады [1].

Міне, деректерден біз алғаш рет қаңлы тайпасы аймағының қолын бастаған Бекжак қолбасшының есімін кездестіреміз. Ал, Тоғылық-Темір қайтыс болғаннан кейінгі кездердегі оқиғаларды баяндайтын деректерде қаңлы атауының орнына бекжак немесе бекшік атауы қолданылады. Бұл жағдайдың себептері туралы белгілі зерттеуші В.П. Юдин: «Бұл жағдай біздің қаңлы аймағына жаңа атау, тайпа басқарушысының аты жазылғандығы немесе тайпа атауының өзгеруі туралы ой түюімізге мүмкіндік береді», - деп жазады [2].

Ал, келесі зерттеуші К.А. Пищулина өзінің Моғолстан мемлекетінің саяси, әлеуметтік-экономикалық тарихына арналған монографиялық зерттеуінде Батыс Жетісу, Қаратау тау беткейлері мен Сырдың орта бойы аумағын ежелден мекендеп келе жатқан қаңлылардың Моғолстан мен Ақ Ордадағы ең елеулі ірі тайпалардың бірі болғандығын атап өте келе, олардың бекшік атауын қалай иемденгендігіне тоқтала кетеді. Зерттеушінің тұжырымы бойынша бекшік атауы

алғашқы моғол ханы Тоғылық-Темірдің хан сайлануы мен билігінің одан әрі күшеюіне көмегін тигізген қаңлы өмірі бекшіктің құрметіне берілген. Дегенмен бұл атау тек ақсүйектер арасында және ресми жазбаларда ғана қолданылған [3].

Бұл мәліметтердің бәрі бізге қаңлылардың ортағасырлық жазба деректерде иеліктен бекшік деген екінші атаумен аталғандығын ғана емес, Моғолстанның саяси өміріндегі олардың елеулі орны бар ықпалды саяси күшке ие белелді тайпалардың бірі болғандығы туралы да ой түйге мүмкіндік береді.

Ортағасырлық деректерде Моғолстан мемлекетіндегі қаңлылардың ролі мен орны туралы мәліметтер толық емес. Дегенмен дәл осы аздықтанды мәліметтер өте құнды болып келеді. Мәселен, алғашқы моғол ханы Тоғылық-Темірдің Мәуереннахрға жасаған жорығында оның алғы шепке жіберген 20 мың әскерін қаңлы Бекшік, Қажыбек аркируд, Ұлық Түктемір керейт әмірлер басқарғаны белгілі [4]. Бұл мәліметтер аталған ру-тайпалардың Моғолстан аумағындағы жеке дербес иеліктерді құрағандығын дәлелдей түседі. Мәселен, Мұхаммед Хайдар Дулатидің «Тарих-и Рашиди» атты шығармасында Моғолстандағы дулат әмірлерінің жеке-жеке иеліктері туралы жан-жақты мәліметтер келтіреді [5]. Сол сияқты қаңлы және т.б. бірқатар ықпалды тайпалар да дербес аймақтарды құраған. Бұл аймақтар нақты әкімшілік-әлеуметтік сипатқа ие, саяси бірлік болып саналатын феодалдық иеліктер түрінде болған [6].

Тоғылық Темір хан тұсындағы Моғолстандағы қаңлылар иелігін Бекшік әмір басқарғаны белгілі. Олай болса қаңлылар аймағы бұдан кейін де тәуелсіз иелік ретінде өмір сүре берген. Олардың моғол ханына бағыныштылығы шартты сипатта болғандығын көреміз. Жалпы монғол шапқыншылығынан кейінгі жергілікті ру-тайпа көсемдерінің ықпалдарының өсе түсуі мен олардың дербестікке ұмтылуын бірнеше себептермен түсіндіруге болады. Біріншіден, бірте-бірте монғолдардың үстемдігін қамтамасыз еткен саяси фактор уақыт өткен сайын әлсірей түсті. Әу бастан көп санды емес монғолдар бірте-бірте жергілікті халықпен араласып, олардың дінін, салт-дәстүрін қабылдап, оларға араласып, сіңісіп кетті. Екіншіден, тек Шыңғыс ханның «Алтын ұрпағының» мәңгілік билігі туралы идеология бірте-бірте әлсіреп, олардың номиналды билігі ғана сақталып, биліктің іс жүзіндегі прерогативтері жергілікті ірі ақсүйектердің қолына өтті. Себебі уақыт өте келе жергілікті халық монғол шапқыншылығының

зардаптарын жойып, экономикалық-әлеуметтік дамуда ірі табыстарға жетіп, экономикалық жағынан дербестікке қол жеткізді. Ендігі тұста олар хан билігін тек өз мүдделеріне сай келген жағдайда ғана қолдап отырды. Мәселен, Тоғылық-Темір хан өзінің билікке келуі мен сыртқы саясатындағы алғашқы табыстары үшін қаңлы Бекшік өмірдің құрметіне қаңлыларды бұдан былай осы өмірдің құрметіне оның есімімен атау туралы жарлық шығарып, Бекшік сияқты ықпалды өмірлердің қолдауына ие болу үшін барынша тырысқанымен бұл әрекеттері баянды бола қоймаған. Мәселен, Тоғылық-Темір хан Мәуереннахрды жаулап алуда табыстарға жеткенімен, хан бұдан әрі Мәуереннахр өлкесіне тереңдеп ене алған жоқ. Себебі Мәуереннахр өлкесінде моғол ханының өз армиясының ішінде бүлік шығады. Бүліктің басында алғы шепке жіберілген армиясының қолбасшыларының бірі болып тағайындалған Қажыбек арғын тұрды. Дәл осы кезеңде Тянь-Шяньда бүлік басталады [7].

Сондай-ақ Моғолстан мемлекетінде бүкіл «Моғол ұлысының өмірі» атанып, ханнан кейінгі барлық билікті өз қолдарына шоғырландырған дулат әмірлерінің арасында да алауыздық бас-талған [8]. Біз қарастырып отырған қаңлы Бекжак өмір де ханға қарсы шыққандардың қатарында айтылады. Дегенмен «Тарих-и Рашиди», «Зафар-наме» сияқты деректер бұл туралы нақты мәліметтер бермегендігімен, жанама деректерден мәліметтер алуға болады. Мәселен, түпнұсқалық тұрғыдан шынайы емес деп саналатын «Темір ережелері» деп аталатын кейінгі ғасырларда пайда болған компилятивті шығармалар Тоғылық-Темірдің сәтсіздігінің басты себебі ретінде жоғарыда аталған алғы шепке жіберілген өмірлердің бүлігін атайды [9]. Белгілі зерттеуші К.А. Пищулина бұл деректің мәліметін алға тарта отырып, оның шынайылығына күмән келтіруге болатындығына қарамастан, кейбір мәліметтерінің алғашқы дерек көздерінен алынуы мүмкін екендігін алға тартады [10]. Сонымен бүлік шығарған өмірлер өз жақтарына хан кеңесінің (диван) басшысы мен оның бірінші кеңесшісін де тартып үлгерген. Осылайша, хан өзіне «бағынышты» тайпаларының бүлігінің кесірінен сәтті жүріп келе жатып, жаулап алу жорықтарын тоқтатуға мәжбүр болады. Міне, осы мәліметтердің өзі жекелеген ру-тайпа көсемдерінің қаншалықты мықты сепаратистік күш болғандықтарын дәлелдей түседі. Сондықтан хан әрқашан олардың мүдделеріне сай әрекет жасап, көптеген жеңілдіктерге баруға мәжбүр болған. Деректерде Тоғылық Темір хан-

ның бір жылдан соң Мәуереннахрға қайта жорыққа аттанғаны айтылады. Бұл дегеніміз, ханның дулат, қаңлы, керейт және т.б. ықпалды тайпа көсемдерінің айтқандарына көніп, олармен ымыраға келгендігін көрсетеді.

Тоғылық-Темір 1361 жылы екінші рет Мәуереннахр өлкесіне жорыққа аттанады. Бұл жолы Тоғылық-Темір уақытша болса да Мәуереннахрды толық бағындыруға қол жеткізеді. Бұл туралы деректерде былай деп жазылады: «Күз түсісімен хан (Тоғылық-Темір – авт.) Самарқанға бет алады. Жол-жөнекей әмір Байан Сулдузды өлтіруге жарлық береді. Самарқандқа келгенде Мәуереннахрдың билігі толығымен оның қолына көшкен еді. Барлық әмірлер мен нояндар шарасыздықтан оны мойындады. Хан сенімсіздік білдірген адамдарды өлтірді, ал сеніміне кіргендерге ілтипат көрсетті» [11]. Бұдан әрі хан Мәуереннахр өлкесіне ұлы Ильяс қожаны билеуші етіп қалдырып, өзі Моғолстанға оралады. Дәл осы кезде Мәуереннахрда Ильяс қожамен бірге қалған әмірлер қайта бүлік шығарды.

Мұхаммед Хайдар Дулати өз еңбегінде үзінді берген «Зафар-наме» шығармасында Ильяс қожаның қасында қалған әмірлерге басшылық жасау жүктелген әмір Бекжакты «Жетенің айбынды, тамаша әмірі» деп бағалайды [12]. Бірақ әмір Бекжак бастаған әмірлер Тоғылық Темір хан араласуымен бүлік бастайды. Деректерде бұл туралы «әмір Бекжак хан жарлығын орындаудан бас тартып, елде қысым көрсету, зөбірлік, бүлік өріс алады, зорлық пен жаулық жолына түсті», - деп жазылған [13]. Моғол әскерінің арасындағы мұндай алауыздықты болашақ қаһарлы Әмір Темір тиімді пайдаланып, Ильяс қожаның билігін мойындаудан бас тартады. Ол әмір Хусейнмен бірігіп, Ильяс қожа хан әскерін талқандайды. Әскер санының басымдығына қарамастан, моғол әскерлерінің жеңіліп қалуы әрқайсысы ру-тайпасынан құралған әскери отрядтарды басқарған Моғолстан әмірлерінің әрқайсысы өзінің жеке мүддесіне сәйкес әрекет жасап, өзара іс-қимылдарын біріктіре алмауынан болған еді.

Жеңілген Жете әскерін одан әрі қудалауға ұшыратқан Әмір Темір мен Хусейннің қолы Моғолстанға аттанып бара жатқан Ильяс қожаның Қаба-Матан деген жерде амалсыз шайқасты қабылдауға мәжбүрлейді [14]. Осы шайқас нәтижесінде Моғолстаннан хан мұрагерін алып кету үшін келген Түк-Темір баһадүр, әмір Бекшіктің бауыры Баки, Дәулет Шах дулат және т.б. Моғолстанның даңқты әмірлері қаза табады. Әмір Бекшік, Ескеңдір-оғлан, әмір Ханид құрғауыт,

әмір Жүсіп қожа, сондай-ақ хан мұрагері Ильяс қожаның өзі де тұтқынға түседі [15]. Түркі елінің табиғатында ханға құрмет көрсету салты берік қалыптасқандықтан, Ильяс қожа және онымен бірге Бекжак әмірді босатып жібереді [16].

Деректерде әмір Бекжактың Ильяс қожаға қарсы бүлік шығарғандығына қарамастан, оның әмір Темір мен Хусейнге жіберген әскерінің оң қанатын басқаруы мен ханмен бірге шағатайлардың қолына тұтқынға түсуі туралы мәліметтердің кездесуі бізді төмендегідей ойларға жетелейді. Расымен-ақ саны басым, әрі дербес аймақты құраған қаңлы тайпасына арқа сүйеген Бекжак сынды әмірлер кез-келген сәтте ханға қарсы шыға алатын болған. Бірақ, жалпы сырттан төнген қауіп кезеңдерінде өз қалауларымен дәстүрге сай хан көтерген билеушінің қасынан да табыла білген. Деректерде бұдан әрі әмір Бекжак қаңлының есімі аталмайды. Бірақ оның есімінің бүкіл қаңлылардың жанама аты ретінде қабылдануын ескерсек, әмірдің ұзақ өмір сүріп, халқы мен хан алдындағы абырой-беделінің жоғары күйінде дүниеден озғанын байқаймыз. Сондықтан қаңлыларды бұдан былай Бекжак әмірдің құрметіне орай екінші атпен атау Ильяс қожа хан тұсынан бастау алған болуы керек деп топшылаймыз.

Алғашқы моғол ханы тұсындағы қаңлылардың атақты әмірі Бекшіктен кейін қаңлы аймағын есімі деректерде жиі кездесетін Енке-Төре басқарған деп ойлаймыз.

Деректерде Енке-төре есімі Әмір Темірдің Моңғолстанға жасаған шабуылдарын баяндайтын тұстар кездеседі. Жалпы, әмір Темірдің Моғолстан халқын тонау мен қырғынға ұшыратқан бірнеше жойқын шабуылдар жасағаны белгілі. Осы жорықтардың тарихын егжей-тегжейлі баяндайтын Темірдің тарихшылары еңбектерінен Енке төренің Моғолстандағы дербес, ірі феодалдық иеліктердің билеушісі болғандығын байқаймыз. Дегенмен бұл деректердің ешқайсысында Енке төренің тегі қаңлы деп анық жазылмаған. Дегенмен Енке-төренің қаңлы екендігін, оның Бекжак әмірден кейінгі қаңлы аймағын басқарған, Моғолстанның ішкі-сыртқы саясатына зор ықпалы болған тұлға екендігін өз ойымызды рет-ретімен бере отырып, негіздеп көрейік. Енке-төре Моғолстанның саяси өмірінде XIV ғасырдың 80-90-шы жылдарынан бастап ірі, ықпалды саяси тұлға ретінде көріне бастайды. В.Бартольд оны моғол ханы Қызыр Қожаның ірі әскербасыларының бірі десе, қырғыз зерттеушісі К.И. Петров Еміл, Тарбағатай аумағындағы қырғыздардың бірік-

кен оң және сол қанатын басқарған, XIV ғасырдың 70-90-шы жылдары өмір сүрген «ірі мемлекеттік құрылымның немесе ұлыстың» билеушісі деп көрсетеді [17]. Бұдан әрі автор XVI ғасырдағы автор Сайф ад Дин Ахсикентидің «Маджму ат-тауа-рих» атты шығармасындағы мәліметтерге сүйене отырып, оның шын есімі Баймұрат Шерік, ал Енке-төре, Инкатура деген атаулар оның, инак, төре деген лауазымдарының атауы дегенге келтіреді. Басқаша айтқанда, қырғыз тарихшысы Енке-төре «қырғыздың дербес ұлысын басқарған, оның құрамына кіретін шерік тайпасынан шыққан тұлғасы» дегенді айтып отыр. Осы орайда бұл зерттеушінің мұндай қисынсыз уәжін белгілі қазақстандық зерттеуші К.Пищулина жоққа шығарады. Зерттеуші К.И. Петров негіз етіп отырған дерек мәліметтерін өзара салыстыра отырып, пікірін төмендегідей негіздейді: «Егер Баймұрат шерік және Енке төрені бір адам деп қарастырсақ, әрі ол XIV ғасырдың соңғы он жылдығында қырғыз ұлысын билесе, онда ол қалайша «Маджму ат-тауарих» бойынша «қырғыздардың оң және сол қанатының негізін қалаушы, әрі оның билеушісі Ахмед бек моғолдың бесінші буын ұрпағы болады? Себебі, мұндағы Ахмед бек деп отыр-ғанымыз, XV ғасырдың аяғында ғана Моғолстан мен қырғыздарды билеген Жүніс ханның ұлы Ахмед хан екендігін еске алсақ, әрине қырғыз авторының тұжырымдары еш сын көтермейді» [18]. Бірақ бұл зерттеуші де дерек мәліметтерінің жоқтығынан, Енке төренің тегін ашық айтудың мүмкін еместігін алға тартады.

Ортағасырлық тарихшы Низам ад Дин Шами Енке-төренің 1387-1388 жылдардағы Мәуереннахрға жасаған шабуылдары жайлы жаза келіп, оны аркинут тайпасынан шыққан Моғолстандағы беделді әмірлердің бірі Қажыбектің туысы деп көрсетеді [19]. Мұнда оның Қажыбекке туыстығы «племянник» деп берілген. Ал бұл деректі орыс тілінен аударғанда зерттеушілердің «племянник» өзіне жиені немесе аға, не інісінен туылған бауыры деген мағына бергенін аңғару қиын. Осы орайда бізге төл деректеріміздің бірі шежіре мәліметтері көмекке келеді. Шежіре бойынша кара қаңлылардың бір руы Енке деп аталады, әрі одан тараған ұрпақтар қазіргі кезде өзбек жеріндегі Ташкент облысы, Бостандық ауданы, Сайлық елді мекенінде жерленген Енке бабаның жатқан орнын да тапқан. Әрине, бұл деректер Енке төрені қаңлы деп кесіп айтуға жеткіліксіз де болып көрінуі мүмкін. Бірақ, кезінде сондай бір үлкен ұлысты басқарған, көрші мемлекеттерге (Мәуереннахрға) дербес

жорық ұйымдастыруға да мүмкіндігі болған Енке төренің тегі жазба деректерде неге нақты жазылмаған деген сұрақ та туындайды; әрі бұл сұрақтың жауабы Енке төренің тегі қаңлы деген уәжімізді тағы бір рет бекіте түседі деп есептейміз. Біздің пікірімізше, ең ықпалды тайпа ретінде ресми, аксүйектік ортада бекжак атауын қабылдаған қаңлылардың Бекжак әмірден кейін басқарған Енке төре ол атауды қабылдамаған, немесе қаңлыларды бекжак деп атау ресми тарихнамада біраз уақыт өткеннен кейін ғана қабылданған. Сондықтан М.Дулати өз заманындағы қаңлыларды түгелдей бекшіктер деп жазған.

Енке-Төре қайтыс болғаннан кейін де қаңлылар аймағы жеке, әрі ықпалды иелік ретінде одан әрі де қала бергендігіне көз жеткіземіз. Себебі, деректерде бұдан кейінгі оқиғаларды баяндайтын түстарда қаңлы аймағының әмірлерінің есімдерін де ұшыратамыз. Моғолстандағы қаңлылардың беделді ықпалды тайпалардың бірі болғандығын ортағасырлық дерек мәліметтерінен анық аңғарамыз. Мәселен, Әмір Темірдің немересі, атакты билеуші, сондай-ақ әйгілі «Бабыр-наме» шығармасының авторы Бабыр өз естеліктерінде қаңлылардың орны туралы мынандай қызғылықты мәліметтер келтіреді. Бабыр моғолдар арасында Шыңғыс хан кезіндегі ережелердің әлі күнге дейін қатаң сақталатынын айта келіп, сонау Шыңғыс хан заманында белгіленген тәртіп бойынша әрбір ру өз руластарымен құрылған әскерімен оң қанат, сол қанат және орта қанаттың қайсысына жататындығына байланысты сап құратынын жазады. Ал бұл ереже бойынша қаңлылар (бекжактер) оң қанатқа орналасқан. Бұдан әрі автор әр қанаттағы ру-тайпаның сапта тұру тәртібінің өзі олардың беделіне байланысты анықталатындығын келтіре отырып, шептің шетіне қарай тұру құрметті орын болып саналғандығын жазады. Сондықтан оң қанатта, әрқашан бұл орынды иелену құқығы үшін қаңлылар (бекшіктер) мен шорастар арасында үнемі талас-тартыс орын алып тұратын болған [20].

Бұл келтірілген мәліметтерден мынандай қорытындылар жасауға болады. Соған қарағанда қаңлылардың жетекші, беделді тайпа ретіндегі орны сонау Шыңғыс хан заманында-ақ белгіленген. Уақыт өте келе әсіресе, моғол хандары тұсында бұл артықшылықтар хан жарлығымен бекітіліп отырған. Атакты тарихшы бабамыз Мұхаммед Хайдар Дулати мен Бабырдың замандастар ретінде олардың шығармаларында көптеген қаңлы әмірлерінің есімдері аталады. Бірақ аталған әмірлер өмір сүрген кезеңде Керей мен

Жәнібек негізін қалаған Қазақ хандығы күннен-күнге күшейіп қанатын кеңге жайып келе жатқан. Алғаш шаңырағын Батыс Жетісу өңірінде көтерген Қазақ хандығының құрамына қосылған Жетісулық тайпалар қатарында қаңлылар да болды. Міне, дәл осы тұстан бастап қаңлылардың қазақ, өзбек, қырғыз және т.б. түбі бір түркі тілдес халықтардың құрамына қосылуы орын алады.

1. Дулати М.Х. Тарих-и Рашиди (Хак жолындағылар тарихы) / парсы тілінен қазақшаға аударған И. Жеменей. – Алматы, 2003. – 50 б.

2. Юдин В.П. О родоплеменном составе могулов Моғулистана и Моғулии и их этнических связях с казахскими и другими соседними народами // Юдин В.П. Центральная Азия глазами востоковеда. Алматы, 2001. – 74 б.

3. Пищулина К.А. Юго-Восточный Казахстан в середине XIV – начале XV вв. (Вопросы политической и социально-экономической истории). – Алма-Ата, 1977. – 240 б.

4. Дулати М.Х. Тарих-и Рашиди. – 50 б.; Пищулина К.А. Юго-Восточный Казахстан в середине XIV – начале XV вв. (Вопросы политической и социально-экономической истории). – 203 б.

5. Дулати М.Х. Тарих-и Рашиди. – 54 б.

6. Пищулина К.А. Юго-Восточный Казахстан в середине XIV – начале XV вв. (Вопросы политической и социально-экономической истории). – 102 б.

7. История Киргизской ССР с древнейших времен до середины XIX в. – Т.1. – Фрунзе, 1984. – 396 б.

8. Дулати М.Х. Тарих-и Рашиди. – 50 б.

9. Уложение Тимура. – Ташкент, 1968. – 91, 97 бб.

10. Пищулина К.А. Юго-Восточный Казахстан в середине XIV – начале XV вв. (Вопросы политической и социально-экономической истории). – 49 б.

11. Дулати М.Х. Тарих-и Рашиди. – 54 б.

12. Дулати М.Х. Тарих-и Рашиди. – 54-55 бб.

13. Дулати М.Х. Тарих-и Рашиди. – 55 б.

14. Дулати М.Х. Тарих-и Рашиди. – 60 б.

15. Дулати М.Х. Тарих-и Рашиди. – 62 б.

16. Дулати М.Х. Тарих-и Рашиди. – 62 б.

17. История Киргизской ССР. – Фрунзе, 1968. – Т.1. – 204-206 бб.

18. Пищулина К.А. Юго-Восточный Казахстан в

середине XIV – начале XV вв. (Вопросы политической и социально-экономической истории). – 71 б.

19. Материалы по истории киргизов и Киргизии. – Вып. I. М.: Наука, 1973. – 136 б.

20. Бабур-наме. Записки Бабура. / Перевод М.Салье. – Ташкент, 1953. 117, 243 бб.

В данной статье рассматриваются некоторые вопросы этнополитической истории средневекового Моғулистана. Несмотря на изучение различных аспектов истории Моғулистана в советский период, отдельные проблемы этнической истории, в том числе родоплеменной состав и их связей с другими племенами до сих пор остаются недостаточно разработанными. В этом отношении проблема соотношений клановой и административной структуры средневековых государств образовавшихся на территории Казахстана после монгольского завоевания до настоящего времени не стала предметом специального исследования. В статье дается краткий обзор научных трудов по данной проблеме. Автор на основе анализа сведений исторических источников пытается установить примерные хронологические рамки взаимоотношений и взаимовлияний, отдельных племен вошедших в состав Моғулистана на примере племени канглы. Рассматриваются проблемы родоплеменного состава могулов и этнонима «канглы» путем сравнительного анализа сведений исторических источников, этнографических и фольклорных материалов.

This article describes several issues on ethno-political history of medieval Mogulistan. Despite the study on various aspects of the Mogulistan history in the Soviet period, individual issues of ethnic history, including the tribal structure and their relationships with other tribes are still insufficiently developed. The problem of the correlation between clan and administrative structure of the medieval state that was created in Kazakhstan after the Mongol conquest has not yet been the subject of special study. This article gives an overview of scientific papers on the problem. The author, based on analysis of historical sources information tries to establish approximate chronological framework of the relationship and mutual influences some tribes that have joined Mogulistan on example of Kanglu tribe. The problems on tribal composition of the Moguls and the ethnonym "Kangrlu" are regarded by a comparative analysis of the data of historical sources, ethnographic and folklore materials.